

การศึกษาผลกระทบทางสุขภาพจากการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชในสวนผลไม้ครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพและการกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชในสวนผลไม้ อาศัยวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทำการศึกษาโดยวิธีการสำรวจพื้นที่ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มนักเรียน กลุ่มประชาชน และการประชุมกลุ่มทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน ใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 223 คน ในชุมชนบ้านม่วง บ้านยายเหนือ และบ้านยายใต้ ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนคือลักษณะของประชากร ฐานะทางเศรษฐกิจ พฤติกรรมสุขภาพ การรับบริการสุขภาพ ปัจจัยทางชีวภาพ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร มีการสัมผัสสารเคมีปราบศัตรูพืชในการทำสวนผลไม้ในช่วง 1 - 10 ปี มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำสวนผลไม้ แต่ก็มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพมากกว่าร้อยละ 50 มีการปฏิบัติตัว

ในการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชได้ถูกต้อง การรับบริการสุขภาพจะเข้ารับการตรวจสุขภาพเมื่อมีอาการผิดปกติ ประชาชนที่เข้ารับการทดสอบสารเคมีในร่างกายพบมีระดับความเสี่ยงและไม่ปลอดภัย ร้อยละ 44.0 และอาการผิดปกติที่พบ คือ ปวดเมื่อยร่างกาย ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย เหงื่อออกมาก และเวียนศีรษะ เป็นต้น ความสัมพันธ์ของประชาชนกับญาติมิตร เพื่อนบ้าน และชุมชน ส่วนใหญ่เป็นปกติ แต่มีบางคนมีปัญหาการขัดแย้งกัน ไม่ได้รับความเป็นธรรมทางสังคม ไม่ให้ความร่วมมือในชุมชน และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าปริมาณน้ำในแม่น้ำลดลง สีขุ่น และมีการปนเปื้อนสารเคมีปราบศัตรูพืช อากาศมีกลิ่นเหม็นของสารเคมีปราบศัตรูพืช ดินแข็งเป็นกรด ปริมาณสัตว์น้ำ พืชน้ำ ผัก นก และงูลดลง

การกำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพพบว่าการกำหนดประเด็นหรือตัวชี้วัดผลกระทบทางสุขภาพควรครอบคลุมทั้ง 4 มิติ ทั้งทางบวกและทางลบ คือ มิติทางกายควรมีการประเมินอัตราการป่วย อัตราการตาย ด้วยโรคหรืออาการผิดปกติที่เกิดจากสารเคมีปราบศัตรูพืช พฤติกรรมการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช และการบริการสุขภาพ มิติทางจิตควรประเมินความเครียด ความสุข ความทุกข์ ความกังวลใจ และการฆ่าตัวตาย มิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อมควรประเมินความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และชุมชน การรวมกลุ่มในชุมชน ความไม่เป็นธรรมในสังคม การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงสภาพดิน น้ำ อากาศ และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ มิติทางจิตวิญญาณควรประเมินความภาคภูมิใจ ความพึงพอใจ ความเห็นแก่ตัว การเอื้ออาทร การสูญเสียคุณค่าทางจิตใจ และการเข้าร่วมทำบุญประเพณีต่างๆ การประเมินผลกระทบควรกระจายไปทุกส่วนของพื้นที่ และควรศึกษาไปพร้อมๆ กับการดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชนที่ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่มอายุ เพศ อาชีพ ใช้แนวทางและการประเมินผลกระทบหลากหลายวิธี ทั้งในระยะเวลานั้น และระยะยาว โดยบุคลากรสหสาขาวิชาชีพ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษานี้ คือ การประเมินผลกระทบทางสุขภาพจากการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืชควรให้ประชาชนและทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มนักเรียนที่มีความสนใจ และเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วที่จะมีบทบาทก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช เพื่อนำไปสู่การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ และการพัฒนาเกษตรยั่งยืนในอนาคต